

tudi avtor v neki kulturni jami oddaljeni okoli 150 m od topilnice. Schirmeisen je takšno keramiko, ki jo je našel v samem okviru topilnice, datiral v čas od IX.—X. stoletja. Pleiner pa išče paralele za keramiko predvsem v keramiki Zahodnih Slovanov na Poljskem, delno pa tudi na Češkem. Vendar bi glede na objavljene fragmente postavil to keramiko nekoliko niže, kakor je storil Pleiner, ne glede na datacijo same topilnice, s katero je omenjena keramika lahko v zvezi, ali pa tudi ne. V poštev moramo vzeti predvsem nekatere fragmente keramike, ki imajo mnogo mlajši značaj, kakor je pa sedaj postavljena datacija. (T. XII, 5). Nesporno je, da imajo nekateri fragmenti, ki jih avtor navaja, zaokroženo ustje, drugi zopet ustje ravno odrezano; vendar pa ti detajli še ne pomenijo zadosten razlog, da bi to keramiko mogli postaviti celo v čas VIII. stoletja. Takšni primeri imajo lahko popolnoma lokalni pomen. Ravno tako sodim, da ima tudi celotna ornamentika mlajši značaj že glede na analogije donavskodolinskega prostora. Ako poleg tega vzamemo v poštev že prej citiran fragment (T. XII, 5), ki glede na donavskodolinske primere ni mogel nastati pred X. stoletjem, je sedanja datacija keramike dvomljiva. Verjetno se s tem v zvezi mora postaviti tudi vprašanje datacije samih topilnic, ki razen keramike, ki pa niti ni vedno najdena v njihovem ožjem okviru, nimajo nikakršnega drugega elementa, po katerem bi jih bilo mogoče datirati. Glede na keramiko, kolikor je ta v zvezi z njimi, pa tudi topilnice ne bi mogli datirati pred X. stoletje.

Jos. Korošec

France Starè, Vače. (Arheološki katalogi Slovenije, izdaja Narodni muzej v Ljubljani, Zvezek 1, Ljubljana 1955), 137 str., 107 tabel, 3 plani, 1 priloga, angleški prevod.

Draga Garašanin, Katalog metala. (Narodni muzej, Beograd, Praistorija I Beograd 1954), 88 str., 65 tabel, 1 karta, nemški prevod.

Potreba po katalogih arheološkega gradiva je pri nas že precej stara. Zato so že pred drugo vojno začeli izdajati neke vrste katalogov v znani izdaji »Corpus vasorum antiquorum«, ki pa žal niso bili čisto kataloško izdelani, čeprav so imeli delno tudi ta namen. Po vojni so pa potrebe po katalogih stopile še v dokaj bolj perečo fazo. Med arheologi Jugoslavije je zaradi tega bilo tudi sklenjeno, da se to vprašanje resno vzame v poštev in da se k temu delu čimprej pristopi. Plod tega dela so tudi prvi katalogi, ki smo jih dobili. Tu se bom pa pomudil samo pri dveh katalogih, ki obravnavata kovinsko dobo, od katerih eden obravnava eno najdišče: »Vače«, ki ga je napravil Starè, izdal pa Narodni muzej v Ljubljani; drugi pa obravnava celotno kovinsko gradivo, ki je v Narodnem muzeju v Beogradu. Drugi katalog je napravila Draga Garašanin, izdal pa Narodni muzej v Beogradu.

Laže je kritizirati neki katalog, kakor ga pa izdelati. Vendar pa obstajajo neki splošni principi, ki jih ne gre zanemarjati, saj imamo že dovolj tujih katalogov za primerjavo. Tako je tudi popolnoma jasno, da je katalog nadomestilo za material, ki ali ni dostopen, ali pa je mogoče tudi že propadel. Ker je pa arheološkega gradiva v ogromni množini, je nujno potrebno, da se poišče neko merilo tako v tekstu, kakor tudi v ilustracijah, ki bodo na eni strani nudile vse, kar je potrebno, na drugi strani pa se tudi ne bodo raztegnile v nepotrebno širino. Ker je v predzgodovini vsak, tudi najmanjši fragment pomemben, je vsekakor potrebno, da se kljub temu nič ne izloči.

Oba obravnavana kataloga sta zanimiva tako po razliki podajanja teksta, kakor tudi po ilustracijah. Kataloga se razlikujeta tudi po pojmovanju naloge, ki sta jo skušala rešiti avtorja. V resnici imata oba kataloga delno skupen samo format. Delno je tu vzrok tudi, da en avtor obravnava le eno najdišče in organsko zaključeno celoto, drugi pa zelo široko področje. Kljub temu take razlike, ki jih imamo v teh katalogih, niso bile potrebne.

Ne bom se spuščal v detajlno razdelitev posameznih katalogov. Pač bom skušal pokazati na dobre in senčne strani enega, kakor tudi drugega. Že vnaprej pa moram omeniti, da je katalog »Vače« veliko boljši kakor beograjska izdaja »Katalog metala«.

S tehnične strani je katalog »Vače« mnogo bolje opremljen, tiskan na boljšem papirju, sam tisk veliko bolj čist in ilustracije veliko bolje odtisnjene,

kakor v drugem katalogu. Ravno glede na ilustracije moramo »Katalog metala« označiti za povsem nekulturno izdajo.

Tujejezični katalog pri katalogu »Vače« sledi katalogom v slovenščini, medtem ko je pri »Katalogu metala« tiskan paralelno na isti strani s srbsko-hrvatskim tekstom. Načelno je vsekakor bolj primeren drugi način podajanja, t. j. istočasno tako v domačem kakor v tujem jeziku. So pa navadno pri tem razne tehnične težave, ki se pa v glavnem lahko premostijo, kakor vidimo pri beograjskem katalogu. Vendar je ravno ta katalog najbolj jasen primer, kako se tujejezičen tekst glede ostale razporeditve ne sme podajati. Zato bi bilo primernejše, da bi bil tudi ta izdelan na način ljubljanskega, tako da bi tujejezičen tekst šele sledil domačemu.

Vsebinsko je avtor kataloga »Vače« imel veliko lažje stališče, kakor njegova kolegica pri drugem katalogu. Tako je v Vačah gradivo razdeljeno na dva oddelka: na raziskovanja starejših raziskovalcev, ter na raziskovanja W. Schmidta. Pri tem upošteva avtor grobne celote, kolikor jih je mogel ugotoviti, ostale predmete pa obravnava s čisto tipološkega gledišča. Avtor »Kataloga metala« je uporabil kovinske objekte, ki so v tamkajšnjem muzeju, razdelil jih je pa na eni strani časovno, na drugi regionalno, na tretji pa tudi po vsebini, kakor so depoti in posamezne najdbe, pri tem pa tudi po predmetih s tipološkega gledišča.

Težišče kataloga je v ilustrativnem gradivu, medtem ko tekst služi le kot dopolnilo najbolj nujnih podatkov. V tem pogledu je ljubljanski katalog s svojimi širokimi, često razvlečenimi opisi preveč razkošen. Nujno bo potrebno pri bodočih izdajah katalogov krajšati tekst. Poleg tega bo pa ravno tako potrebno krajšati mnoge termine. Čemu vedno izpisovati n. pr. višino, ko zadostuje v. ali viš., širino za š., premer za pr. itd. Na drugi strani moramo pa tudi imeti vedno na umu, da je glavna slika ali risba, ki mora dati vse potrebne elemente. Čemu zaradi tega tudi še ponavljanje v tekstu? Mislim, da bi se glede na sedanji opis kataloga Vač mogel zmanjšati vsaj za eno tretjino, kar bi bil vsekakor velik prihranek. Beograjski katalog uporablja nekatere okrajšave, vendar so pa opisi v splošnem tudi zelo obširni. Delno je to tudi razumljivo, ker kaže, kakor da bi bilo težišče tega kataloga na tekstu, ne pa na slikopisnem gradivu. Slikopisno gradivo v tem katalogu namreč sploh ne ustreza zahtevam kataloga.

Kljub zgornjim opombam imamo lahko katalog »Vače« za zaključeno celoto, kjer se gradivo obravnava po logičnem vrstnem redu. »Katalog metala« je pa tudi vsebinsko razbit in ne predstavlja nikakršne celote. Čeprav je tu drugačno gradivo tako časovno kakor geografsko veliko širše, bi vendar tako avtor kakor tudi redakcija morali najti neko srednjo pot. Kakor sem že omenil, deli avtor vse gradivo na depote in slučajne najdbe, vse te pa zopet časovno in po najdiščih. Tako začenja vedno znova v vsaki skupini in vsaki podskupini razvrščati najdišča po abecednem redu. Kljub temu, ako vzamemo v poštev, da ima katalog register po najdiščih, pa je popolnoma razumljivo, da se je popolnoma nemogoče znajti v njem. Iste opombe, ki sem jih že zapisal za »Arheološka nalazišta u Srbiji« (Arheološki vestnik 1952), veljajo tudi za ta katalog. Mislim, da bi se vse gradivo dalo urediti po najdiščih, ali pa tudi po periodah, kar bi popolnoma zadostovalo. Nepotrebno je pa vsekakor, da so tudi še posamezni tipi orodja posebej deljeni na oddelke, ki se zopet začinjajo po abecednem redu. Tako je v tem katalogu okoli 80 oddelkov, v katerih avtor začenja vedno znova naštevati najdišča od začetka po abecedi. Še večjo neuporabljivost tega kataloga pa imamo v tujejezičnem delu. Srbsko-hrvatski del je namreč urejen po »azbuki«, ne pa po »abecedi«. Ker se pa pri zahodnem tujem jeziku »azbuka«, ki je lastna cirilici, ne more uporabljati, je nujno in logično, da se uporabi »abeceda«. Kljub temu so pa tako avtor kakor redakcija v nemškem tekstu obdržali »azbučni« vrstni red, ki je pa seveda v nemščini nemogoč.

Pri slikopisnem delu je v katalogu »Vače« pravilno vse gradivo podano v risbah, medtem ko nekaj fotografij služi le za splošno, ne pa za detajlno ilustracijo. Risbe so dobre in dajejo vse detajle, ki so potrebni tako poleg profilov, prereze itd. Včasih so podani tudi posamezni detajli, ako morejo pojasniti celoto. V tem oziru pač ni kaj pripomniti. Pač pa bo v bodočnosti potrebno paziti še na nekaj momentov. Predvsem bi bilo dobro, ko bi pod vsako

tabelo bilo označeno, v kakšnem merilu so posamezni predmeti risani. To je sicer naznačeno v tekstu, a bi v tem primeru moglo odpasti. Delna pomanjkljivost je tudi v tem, da niso vse table enako velike. Res so objekti včasih take narave, da je kombinacija dokaj težka in jih ni mogoče povezati z drugimi predmeti; vendar je dosti tudi takih, pri katerih bi se našla zadovoljiva rešitev. Tako bi bil tudi ves prostor povsem izkoriščen, kar bi zadovoljevalo tudi estetske zahteve. V katalogu so skoraj vsi predmeti razen keramike risani in tudi podani v razmerju 1 : 1. Mislim pa, da bi se marsikatere table mogle mirno pomanjšati in da predmeti ne bi izgubili nobenih bitnih elementov. Predvsem velja to za večje in masivnejše predmete, kakor so sekire, torquesi, zapone itd. Čeprav je mogoče katalog pri sedanjem načinu ilustracije impozantnejši, bi tudi po velikosti skromnejše ilustracije zadostovale v znanstvene namene.

To bi bile opombe k ljubljanskemu katalogu, ki pa v bistvu pomena in tehnične višine niti najmanj ne zmanjšujejo. Drugače je pa z beograjskim katalogom. Slikovno gradivo tega je žal v največji meri sploh neuporabljivo. Zvečine so uporabljene te fotografije, medtem ko bi risbe mogle dati veliko boljše in jasnejšo sliko. Samo posamezni predmeti so podani tudi v risbi, vendar pa brez kakršnih presekov in drugih detajlov. V nekaterih primerih pa imamo namesto celega predmeta le kak fragment. Ne glede na estetično stran je pojmovanje kataloga na ta način popolnoma zgrešeno. Le malo je objektov, ki bi nas kolikor toliko mogli zadovoljiti. Kar se pa tiče fotografij, jih moramo skoraj vse zavreči. Ne glede na to, da nam fotografija ne nudi tistih tančin, kakor nam jih daje risba, bi bilo v fotografiji ali risbi potrebno dati tudi še razne detajle in preseke, ornamente itd.; kar pa v tem katalogu ni storjeno. Tako smo zopet za dopolnitev tega nujno navezani na tekst, čeprav bi nam same slike morale nuditi vse, kar je potrebno. Poleg tega so pa vse slike v katalogu popolnoma nejasne in izredno slabo tiskane. S tehnične strani moram pa opomniti, da zelo neestetično deluje, ker so table neenakomerne, enkrat majhne, drugič pa presegajo celo robove; razen tega pa enkrat označene pri vrhu, drugič ob strani itd. V celoti je slikopisno gradivo kataloga popolnoma neuporabljivo.

Jos. Korošec